

ДЕКОНСТРУКЦІЯ ГУМАНІЗМУ В УМОВАХ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Воронкова В.Г. (м. Запоріжжя)

Анотації

В статті дається аналіз поняття «постмодерністська глобалізація» в контексті трансформації індустріальної цивілізації у постмодерністську; досліджуються соціокультурні та антропологічні трансформації у постмодерністському цивілізаційному просторі; дається аналіз типів і видів гуманізму – релігійного, ліберального і соціалістичного; виявляються шляхи і напрями оптимізації гуманістичної парадигми у різноманітних глобалізаційних проектах розвитку сучасної цивілізації.

In the article analyzes the concept of "post-modern globalization» in the context of the transformation of industrial society in the post-modern, socio-cultural and anthropological study of transformation in post-modern cultural space, analyzes the types and forms of humanity - the religious, liberal and socialist, are the ways and directions of optimization humanistic paradigm in a variety of globalization projects of modern civilization.

Ключові слова

ПОСТМОДЕРНІЗМ, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, ПОСТМОДЕРНІСТСЬКА МОДЕРНІЗАЦІЯ, АНТРОПОЛОГІЗМ, ВИДИ ГУМАНІЗМУ, СИНЕРГЕТИКА, КОНВЕРГЕНЦІЯ, РЕЛІГІЙНИЙ ГУМАНІЗМ, ЛІБЕРАЛЬНИЙ ГУМАНІЗМ, СОЦІАЛІСТИЧНИЙ ГУМАНІЗМ, СОЦІАЛЬНИЙ ГУМАНІЗМ, ЕКОНОМІЧНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ГЛОКАЛІЗАЦІЯ

Вступ

В останні десятиріччя ХХ століття соціально-економічні, політичні і культурні процеси висувають нові проблеми, які здійснюють значний вплив на характер розвитку як окремих регіонів, держав і спільнот, так і всього людства. Однією з таких проблем є задача осмислення **антропологічних (гуманістичних) умов**, факторів і наслідків сучасної глобалізації. Від того, як людина буде розуміти суть глобальних трансформацій, систему вирішення задач, які породжуються нею, залежить майбутнє не тільки окремо взятого регіону і культурної спільноти, але і всієї земної цивілізації. Сучасна дійсність свідчить, що подальше безконтрольне вторгнення людини в природу, в самі основи і таємниці людського буття може привести до планетарної - культурно-цивілізаційної та антропологічної катастрофи. Пріоритетність даного дослідження визначається не тільки кризовим станом сучасного світу в екологічному, політичному, культурному та демографічному відношеннях, а, перш за все, його цивілізаційною нестійкістю у людському, духовно-моральному та культурному вимірах. Намагання взяти під контроль вирішення

глобальних проблем сучасності передбачає глибокий аналіз дійсних причин і умов їх виникнення, що є досить актуальним для філософсько-антропологічного і культурологічного осмислення майбутнього людства. Глобалістика як наука про сучасний світ дозволяє висвітлити питання стійкого розвитку суспільства, проблеми ноосфери та основи світогляду в умовах формування нового світу. Вона вивчає найбільш загальні закономірності розвитку людства і моделі світу, який управляється як єдиний соціальний організм у єдності і взаємодії трьох основних глобальних сфер – **екологічної, соціальної та економічної**.

Економічна, воєнно-політична і соціокультурна глобалізація людської спільноти, протистояння «золотого мільярду» і останньої частини людства, глобальна екологічна криза і зростання проблем бідності, екстремізм і тероризм – далеко не повний перелік проблем, які намагається вирішити постмодерністська глобалізація. Вирішення цих проблем залежить від всього людства і від кожного з нас окремо. Це викликає потребу у філософському осмисленні соціальної природи постмодерністської глобалізації. Тема даного наукового дослідження достатньо актуальна в силу того, що, **по-перше**, відображає суперечливість глобалізаційних процесів у сучасному світі; **по-друге**, пов'язана з новим теоретичним напрямком – постмодерністською глобалістикою; **по-третьє**, має не тільки теоретичну, але й практичну значущість в аспекті антропологічного фактору у вирішенні глобальних проблем, а також з точки зору вибору вітчизняних пріоритетів у глобальному світовому форматі постіндустріального світу.

У сучасний час існує велика кількість досліджень, присвячених вищеперерахованим проблемам постмодерністської глобалістики. Ці дослідження характеризуються різноплановістю, базуються на різних висхідних позиціях і засадах. **Постмодерністська глобалістика** народилася у результаті синтезу і узагальнення ряду наук (екології, соціології, економіки, демографії, медицини, антропології тощо) і описує граничні можливості Землі та її біосфери, набуває також і методологічні функції, задаючи орієнтири розвитку материнських наук. Зокрема, роботи В.І.Вернадського були присвячені вивченню сфери глобальної взаємодії людства з біосферою. Перші розробки належать таким авторам, як Медоуз Д.Х. і Медоуз Д.Л., в їхніх роботах були закладені антропогенні навантаження глобалізованого людства. Саме їх роботи дозволили оцінити антропологічні навантаження глобалізованого людства. Генеза індустріальної цивілізації (світу модерну) і її культурні трансформації та еволюція, культурні метаморфози і феномени відчуження майже два століття вивчали і осмислювали такі визнані філософи і мислителі, як Х.Арендт, Р.Арон, Ф.Бродель М. Вебер, Р. Гвардіні, Е. Гідденс, В. Гуріан, В. Зомбарт, А. Камю, К.Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін, Г. Маркузе, К. Мангейм, Е.

Деконструкція гуманізму в умовах постмодерністської глобалізації

Нольте, Т. Парсонс, К.Поланьї, К.Поппер, Е. Фромм, А.Дж. Тойнбі, А. де Токвіль, Ю. Габермас, Ф. Хайек та багато інших. Ці проблеми, рівно як і загальнофілософські аспекти сучасної культури, духовного виробництва в умовах розвитку індустріальної цивілізації досліджували російські вчені А.С. Ахієзер, В.С. Біблер, Ю.М. Бородай, О.В. Бузгалін, П.С. Гуревич, В.Є.Давидович, Ю.М.Давидов, Г.В. Драч, Ю.О. Жданов, О.О.Зіновьев, Е.В. Ільєнков, Л.Г. Іонін, М.К. Мамардашвілі, Н.А. Нарочницька, Є.Є. Несмеянов, О.С. Панарін, В.І. Пантін, М.К. Петров; соціальної самоорганізації людства – В.Андрущенко, В.Бех, В.Воронкова, І.Добронравова та багато інших авторів.

Предметом **пізнання постмодерністської глобалістики** виступає світ як цілісне утворення. Постмодерністська глобалістика представлена багатоманітністю шкіл і напрямків, які часто ототожнюються з іншими напрямками пошуку шляхів розвитку людства: футурологією, культурологією, політикою, ідеологією, філософією. В західній постмодерністській глобалістиці виокремлюються два напрямки: **«технократичне»** і **«песимістичне»**. Представники першого із них у вирішенні глобальних проблем надії покладаються на могутність науки і техніки, абсолютизують науково-технічний прогрес і його вплив на життя людини і суспільства. Це такі філософи і вчені-гуманісти, як Т.Веблен, Г. Кон, У. Браун, О. Тоффлер, А. Турен, А. Шадд, Г. Фрідріхе, А. Вінер, Г. Скотт, Д. Несбіт та інші. В той же час «технопесимісти» накладають відповідальність за виявлення і загострення глобальних проблем на науково-технічний прогрес і техногенну цивілізацію: К. Боулінг, Т. Роззон, П. Гудман, М. Роберте, К. Девіс, А. Ерліх та інші.

Вчені визнають, що в понятті **«постмодерністська глобалізація»** ключовим моментом є «взаємозалежність», зростання ролі якої зумовлено економікою, розвитком інформації, безпекою (екологія, ядерна енергетика, атомне знаряддя), хоча і часто фрагментарна, розірвана, амбівалентна. Головними в сучасних умовах стають **наслідки глобалізації**, які впливають на абрис всієї цивілізації. В науковому дослідженні аналізується зв'язок глобалізованого світу із сучасною культурою, її етапність, глобальні аспекти екології людини, культурно-антропологічні та культурно-антропологічні виклики глобалізації та антропо-демографічні аномалії в інтегрованому людстві. Уявляється, що звернення до філософсько-культурологічного та філософсько-антропологічного виміру даної проблематики дозволяє по-новому проникнути у глобальні цивілізаційні процеси, опертися на масив філософської літератури з проблем сучасності і пост-сучасності.

Авторка вважає, що визначення проблематики постмодерністської глобалістики та її антропологічних наслідків у термінах і поняттях постмодерністського та постіндустріального

дискурсу дозволяє знайти деякі нові концептуальні конфігурації. Тут ми будемо спиратися на ідеї теоретиків постмодерну (Ж. Бодрійяр, П. Бурдьє, Г. Дебор, Ж. Делез, Ж. Дерріда, Ж.-Ф. Ліотар), постіндустріалізму (У. Бек, Д. Белл), інформаційного суспільства (Д. Нейсбіт, В.Л. Іноземцев, М. Кастельс, С. Леш, І.С. Мелюхін, В.П. Терін, О.В. Чугунов), неоліберальної глобалізації (Е.А. Азроянц, З. Бауман, О.В. Назарчук, Дж. Сорос, Дж. Стігліц, Л. Туроу), віртуалізація суспільства (О.О. Водолагін, І.І. Засурський, Д.В. Іванов, О.І. Соловійов), які в значній мірі підсилюють методологічний і філософсько-концептуальний ресурс дослідження.

Виходячи із всього вищевикладеного, головна гіпотеза дослідження заключається у **виявленні суперечності** між глобалізацією культурно-технологічних інновацій та втратою антропологічних вимірів у вирішенні проблем, які стоять перед всім людством. Саме філософсько-антропологічні і філософсько-культурологічні парадигми в теоретичній і практичній постмодерністській глобалістиці представлені досить слабо. Людина губиться у субстанціоналістських та цивілізаційних вимірах глобальної соціокультурної динаміки у світі, яка поєднує у собі наслідки традиційних суспільств, модерністської і постмодерністської культури.

Об'єктом дослідження є людський фактор у системі глобалізованих світових і регіональних проблем, а саме виживання людства у складних соціокультурних процесах сучасної постмодерністської глобалізації. **Предмет дослідження** – аналіз негативних, деструктивних форм і наслідків постмодерністського етапу розвитку глобальної цивілізації. **Метою наукового дослідження** є аналіз антропологічних вимірів сучасної постмодерністської глобалізації та виявлення її дегуманізуючого характеру.

Для вирішення цієї мети поставлені наступні задачі: проаналізувати зміст поняття «постмодерністська глобалізація» в контексті трансформації індустріальної цивілізації у постмодерністську; дослідити соціокультурні та антропологічні трансформації у постмодерністському цивілізаційному просторі; дослідити соціокультурні та антропологічні трансформації суспільства у постмодерністському цивілізаційному світохарактері; дослідити типи та види гуманізму в умовах постмодерністської глобалізації; виявити шляхи і напрями оптимізації гуманістичної парадигми у різноманітних проектах розвитку сучасної цивілізації.

Теоретико-методологічні основи дослідження. В науковому дослідженні використовувались наступні методи, принципи, концепти і підходи, які дали можливість дослідити антропологічну кризу сучасної глобальної цивілізації: загальнонаукові методи аналізу і синтезу, узагальнення та екстраполяції, системний та структурно-функціональний підходи; загальнофілософська, філософсько-Деконструкція гуманізму в умовах постмодерністської глобалізації

антропологічна та філософсько-культурологічна методології, порівняльно-історичний метод, метод синергетичного підходу, метафізичний метод, методологія історичного і логічного, метод культурно-антропологічної реконструкції та культурно-семіотичної інтерпретації. Все це дозволило виявити і визначити антропологічні і культурні параметри гуманістичної реконструкції в умовах триумфу постмодерністської парадигми глобалізованого світу.

Наукова новизна дослідження заключається в наступному: на основі концепцій постмодерністської глобалістики здійснено філософсько-методологічне осмислення людського фактору в умовах постмодерністського світу; визначено соціокультурні та антропологічні деформації у цивілізації глобального постмодерну; розкрито і проаналізувано антропологічні кризи та роль людини у вирішенні глобальних проблем, які виникли у сучасному світі; сформульовано глобальний аспект екології людини як гуманістичний проект створення «цивілізації безпеки». Аналіз свідчить, що людство переживає гігантську соціокультурну та антропологічну трансформацію, яка втілює в собі не стільки негачію епохи модерну, скільки повне її утвердження. Щоб вийти із цього кола, постмодернізму слід переосмислити культурно-історичні, філософські і морально-аксіологічні принципи, які людство винесло із попереднього культурно-цивілізаційного стану.

Сучасні проблеми постмодерністської глобалізації та пов'язані з ними кризові явища мають безвихідний характер існуючої цивілізаційної парадигми та загострення кризи гуманізму, вихід із якої – об'єднання людства на основі усвідомлення загальних інтересів і загальної відповідальності перед майбутніми поколіннями, повернення до духовно-моральних та культурно-антропологічних принципів в оцінці науково-технічних інновацій. 1. **Постмодерністська глобалізація** здійснює трансформуючий вплив на систему факторів, що формують особистість у самих різних типах культур, розхитує традиційні системи культурно-антропологічних факторів, відкриваючи можливість для розвитку людини в менш жорсткому детермінованому соціокультурному середовищі. 2. Зміни взаємовідношень між людством і біосферою неможливі без зміни відносин між людьми у різних культурних контекстах. Основним вектором змін повинен бути пріоритет співпраці (синергії) і взаємодопомоги всього населення Землі у реалізації глобального культурного проекту «цивілізації безпеки». 3. Активним і діючим фактором сучасного багатоманітного бачення світу є **новий гуманізм**, який враховує як цінності традиційних релігійних спільнот, так і індивідуалістичну аксіологію індустріальної і постіндустріальної цивілізацій. Динамічна перебудова соціально-політичних та економічних структур, формування і розповсюдження морально-світоглядних цінностей, адекватних новим вимогам, до яких

відносяться прискорене зростання внутрішньої різноманітності і високий рівень толерантності, виведуть сучасну цивілізацію із стану антропологічної кризи.

Теоретична та науково-практична значущість дослідження заключається в тому, що його результати дозволяють краще зрозуміти процеси, які відбуваються у сучасному світі, які можуть бути використані для створення методології комплексних досліджень та нейтралізації культурно-антропологічних деструктивних наслідків постмодерністської глобалізації на рівні мікроантропологічних та мезокультурних вимірів, у контексті конкретних країн та регіонів, колективів і малих груп. Це зробить можливим розробку практичних культурних, виховних проектів різного рівня, які будуть сприяти підвищенню безпеки людського буття, щоб улаштувати створення цивілізації безпеки.

Постмодерн

Постмодерн – термін, вперше введений у науковий обіг А.Тойнбі у 1947 р. для визначення нового періоду еволюції західного цивілізаційного комплексу. З точки зору прихильників постсучасності, вона являє собою нову епоху, а з позицій опонентів постмодерну, - свідчення кризи Модерну. Постмодерн - широко розповсюджене, але вкрай проблематичне і багатозначне поняття, яке претендує на роль вербального символу кінця епохи Великого Модерну, у деяких варіантах – еквівалента концепту «постіндустріального суспільства» , але незмінно – як розгортання процесу тотального оновлення соціуму, його руху до якісно нового стану чи навіть його досягнення. Ця течія включає багато взаємовиключних версій: широко розповсюдженою є амплітуда коливань між поміркованими і радикальними варіантами постмодерну, і тексти його adeptів мають неусвідомлені протиріччя і свідомий епатаж. Задача філософів заключається в тому, щоб **розкрити дух постмодерну**, виражений в його сучасному понятійно-категоріальному вербальному сенсі, визначити сутність «ізму» і осягнути його іманентну сутність. З цієї точки зору, ситуація є вкрай складною, тому що розуміння даної теорії характеризується «затемненою» термінологією (Р.Барт) з її езотеричними «інтелектуальними вивертками» і в той же час з великою самоідентифікацією постмодерну та його ідентифікацією з різноманітних позицій; з іншої точки зору, - в здатності до створення альтернативного стилю та цінностей у річищі парадигми зрілого Модерну чи за його межами і тим самим – необхідності обґрунтованості приставки «пост».

Глобалізація як явище постмодерну

Інституціоналізм набирає силу як домінуюча точка зору і його філософським обґрунтуванням є постулат про невизначеність сучасного розвитку, який приходить на зміну класичній визначеності, характерній для індустріального суспільства. Постулат невизначеності Деконструкція гуманізму в умовах постмодерністської глобалізації

найтіснішим чином поєднаний з ідеєю суб'єктивізації та індивідуалізації постіндустріального суспільства. **Постіндустріальне суспільство** наука оцінює як постмодерн, на відміну від модерну (кінець ХІХ- середина ХХ століття) – індустріального етапу історії. В центрі постмодерну стоїть масова особистість як духовна субстанція, тоді як ще зовсім недавно «людина-маса» реалізувала себе як природна та соціальна істота. Особистість володіє абсолютною свободою у прийнятті і неприйнятті культури і цивілізації, вона плюралістична у своїх діях і у своїй свідомості, **вона – суб'єкт історії** і як такий володіє творчим потенціалом, що освоює всі досягнення культури. Слід поставити питання: чи готова Україна сьогодні до етапу постмодерну? Україні слід ще прокласти власний шлях до постмодерну, набуваючи свій автентичний досвід. З точки зору філософії, важливо підкреслити, що занурення людини у процес глобалізації несе з собою ідею поєднання особистості і масової індивідуальності. Саме особистість завжди в усі часи створювала **культурні епохи**, а маса завжди виконувала роль споживацького суб'єкта, тобто суб'єкта практичної духовності. Масовий індивід як особистість є нове слово у постмодерні. Що за цим стоїть: масове виродження культури, яка на наших очах перетворюється у масову, і являє собою пониження духовного потенціалу суспільства? Чи прийняти зв'язок постмодерну з пониженням духовного потенціалу суспільства? Що стосується масової особистості, то перспектива її розвитку лежить у сфері подолання раціональної практичності, а, отже, подолання ситуаційності суспільної свідомості, завдяки якій населення може бути піддане ідеологічним впливам зі сторони держави і будь-якого роду маніпуляцій. Суспільна свідомість як передумова формування суспільних преференцій у діалозі держави і суспільства потребує включення в індивідуальну свідомість **оціночно-критичної компоненти** і всезагальної потреби в індивідуальному освоєнні духовності своєї епохи. В той же час людина-творець отримала небувалу раніше свободу, яку раніше втратила внаслідок супротиву державної ідеології в часи відчуження від суспільства через труднощі взаєморозуміння між державою і особистістю. Обидва ці фактори зберегли історичні традиції гострої боротьби за виживання конкуренції у культурній сфері. Проте якими б великими не були культурні вершини постмодерну, головні процеси нового суспільства створюються у сфері формування суспільної думки і суспільних преференцій з врахуванням ідей масового індивіда і втягнення його у суспільне виробництво на рівні фінансових відносин, які дозволяють у максимальній мірі включити в економіку вільний вибір, у сфері державного будівництва і формування суспільних інститутів – принципи самодіяльної участі населення. Все це висуває на передній план питання про те, що повинно лежати в основі пріоритету власне духовних потреб людини, пріоритету особистості, її потреб і інтересів.

Співвідношення людини, держави і ринку

Співвідношення людини, держави і ринку – це складне теоретичне питання, вивчення якого важливо і для вироблення стратегії ринкової трансформації, для включення останньої в глобалізацію. У відомому смислі ринок поглинає держава, використовуючи елементи державного управління (податкову, кредитно-валютну, механізми регулювання цін, режим поведінки внутрішніх і зовнішніх інвесторів, фінансово-грошову стабілізацію, структурну політику тощо) у якості факторів системної конкуренції, проте неможливо повністю прийняти думку Д.Брока про те, що держава повинна втратити свої позиції, постільки економічна влада є правом на вибір. Можливо у цьому випадку слід говорити як про організовану владу, якою можливо користуватися як інструментом, а економікою як «владною системою координат». Неклеса вказує на загрозу переходу влади до неформальним конфігураціям приватного капіталу і встановлення міжнародного олігархічного режиму. Аналіз виходить з того, що, **по-перше**, системна конкуренція передбачає маніпулювання саме державною політикою, організованою в рамках національної держави у рамках сукупності економічних, соціальних і політичних факторів функціонування ринку, а, отже, збереження національної держави як інституту. **По-друге**, разом із глобалізацією не зменшується, а збільшується роль держави у підтриманні ринкової конкуренції, при цьому відбувається структурний поділ світового і національного рівнів економіки і політики. Отже, глобалізація не послаблює, а скоріше, укріплює позиції держави в його старій функції суб'єкта раціоналізації економіки і всіх інших сфер життєдіяльності. **По-третє**, держава епохи постмодерну стає центром суспільних інституцій, пов'язуючи воедино особистість, суспільні преференції та їх реалізацію. У всьому світі укріплюються позиції держави як у економіці (ринковій), так і у суспільстві. Тому протиставлення ринку і держави, лібералізму і держави на принципах (чи-чи) є невірним. Сучасна економіка немислима поза процесами глобалізації, вона також немислима і без держави як активного учасника ринку. Глобалізацію слід розглядати як той же тип економіки, у рамках якого неможливо відокремити економічне і соціальне від політичного. Тому для розуміння глобалізації та її зв'язків з ринковою трансформацією у предмет дослідження слід включати аналіз даних проблем у соціально-політичний контекст. Історична панорама ринкової сучасної економіки ще тільки формується, так як відбувається зіткнення властивостей модерну і постмодерну. У цьому зіткненні, **з однієї сторони**, приймають участь старі «індустріальні» титани: атеїзм у різних виявах монополізму і тоталітаризму; раціоналізм у вигляді примату економіки на всіх рівнях світової спільноти; матеріалізм у формах антропоморфізму. З іншої сторони, в ньому приймають у

Деконструкція гуманізму в умовах постмодерністської глобалізації

участь не тільки набираючи силу молоді титани постіндустріального світу: **релігійність** у формах самоідентифікації християнської цивілізації і розвитку конвергентних механізмів спілкування всіх рівнів і типів, виходячи із моделі діалогу; **інституціоналізм** у вигляді занурення раціональних ринкових структур у синергетичний синтез об'єктивного і суб'єктивного, який тільки почав своє становлення; **глобалізація особистості** з пріоритетом духовної сфери індивідуального існування і пріоритетом особистості у розвитку суспільства.

Для української економіки з цього аналізу витікають три кардинальні проблеми. **По-перше**, держава не може проводити ринкові ліберальні перетворення, якщо вона залишається тільки суб'єктом раціоналізації економіки та суспільства. Для сучасної держави потрібна її власна трансформація в інституціональний центр, яка б об'єднувала ліберально-демократичні інститути, які формують і реалізують суспільні преференції, виходячи із примату духовних потреб людини. Економічній науці слід досліджувати діючі і потенційні структури та інститути, які здатні виразити економіку як систему суб'єктів діалогу з державою. Без цієї передумови не може бути досягнута повнота ринкових перетворень. **По-друге**, держава повинна опанувати синергетичним принципом поєднання класичного та інституційного підходів до суспільства та економіки. Та ж задача стоїть перед економічною теорією. Класична теорія розглядає ринок на елементарному рівні як конкурентна взаємодія підприємств. Звідси ідеологія ринкової трансформації і глобалізації зводиться до концепції ринку вільної конкуренції. Саме в контексті цих реформ українська держава повинна знайти міру правильності перетворень, які відбуваються. Проте, як включити в економіку масового індивіда? Питання принципове, так як практично мова йде про введення в **економіку індивіда** (а не підприємства) як елементарної клітинки ліберального ринку, який визначає граничні вимоги до індивіда. Чистий інституціоналізм не вирішує цієї задачі у силу тієї ж абстрактності, яка властива класичному напрямку: підприємство прирівнюється до господарюючого суб'єкта, а останній – до реального індивіда. Логічно із цього витікає можливість доповнити концепцію ринку. Разом з тим, те крило інституціоналізму, яке взяло у якості свого предмета структурні рівні в економіці та їх інститути, дуже близькі до синергетичної методології економічного аналізу. **Синергетичний підхід** у повній мірі поєднує класику та інституціоналізм, так як відкриває світ квантової природи історичного розвитку та адекватні форми системної еволюції. Її приватним випадком слід вважати перехід від соціалізму до ринку, який спирається на соціалістичний ринковий потенціал, перехідні структури та соціальну енергію, яка накопичується у ході спонтанних ринкових перетворень. **По-третє**, поки що не виявлені механізми, які

забезпечують автономність людини в економіці і державі, без чого неможливий пріоритет особистості у розвитку суспільства. Дослідники відмічають явище персоніфікації та індивідуалізації всіх суспільних відносин, які забезпечують «колосальну фрагментацію соціального суб'єкта» і одночасно «втечу від інститутів». Із цієї обставини витікає тенденція руху до нової архаїки. Отже, якщо мова йде про глобальну тенденцію, то вона не може бути доведена без вивчення системних властивостей суспільства, що охоплюють у єдності розвиток ринку, держави і суспільства у сторону лібералізму. Разом з тим як один із напрямків розвитку **тенденція до архаїки** має достатньо сильні позиції. Прикладом може слугувати розповсюдження масової культури, яка гнітить серйозну творчість і, головне, викликає устремління держави бути зрозумілою і прийнятною масовою свідомістю поза залежністю від її рівня. У цьому смислі архаїці піддається і **ідеологія реформ**: серйозно приймати у якості базису економіки малий і середній бізнес, минаючи організуюче начало великого капіталу, - значить намагатися «сподобатися» суспільству, адаптуючись до примітивного економічного і політичного мислення.

Повністю зводити кризову ситуацію до впливу корупції – значить підмінити серйозну політику політиканством. Проте індивідуалізації суспільних зв'язків і фрагментації соціальної сфери протистоїть тенденція до інтегрування останньої до структури формування суспільної свідомості, у якій суспільству належить перетворююча функція, колективу – адаптаційна, індивіду – оціночно-критична. У цій проблемі багато суперечливого – немає єдиної думки з приводу змісту суспільної свідомості, її механізмів. Для нас важливим є факт обговорення такої наукової постановки питання, яка дозволяє підходити до суспільства як цілісності у сферах свідомості, де пріоритет особистості є безсумнівним. **З однієї сторони**, гіпотеза про соціальну інтегрованість потрібна хоча б тому, що економіка не може розвиватися у розпадаючому суспільстві. **З іншої сторони**, поглиблюючись у чисто економічну сферу стимулів та ініціатив, необхідно мати певні уявлення про діалектику об'єктивного і суб'єктивного, яка в сучасну епоху повинна бути розгорнута у ланцюг переходів **«об'єктивне-об'єктивне-суб'єктивне-суб'єктивне»**. У даному ланцюгу категорій прослідковується соціальний механізм постійного підвищення рівня індивідуального розвитку. У цьому відношенні дуже важливо ускладнення об'єктивного, виявлення його системних якостей при переході об'єктивного як абстрактного об'єкта, що протистоїть індивідуальній свідомості, до об'єктивного, наповненого економічними формами, структурними рівнями, моделями економічного росту, зверненого до суб'єкта. Не менше значення має співвіднесеність об'єктивного з системою суспільних інститутів, що інтегрують компактні спільності індивідів і перевтілюють їх у суб'єктивне. У цих умовах повернення до суб'єктивного, Деконструкція гуманізму в умовах постмодерністської глобалізації

індивідуального передбачає професіоналізацію суспільства і формування самодіяльної колективності, вектор якої направлений не на примітивізацію культури, а на розвиток її у складному історичному контексті.

У зв'язку з цим **економічна глобалізація** має не тільки просторовий смисл світової економіки, але й моральний: складно влаштована ринкова ліберальна економіка не може бути освоєна примітивним суспільством. Разом із епохою модерну (епоха індустриального суспільства) закінчується і епоха **«економічної людини»**, поставленої у повну залежність від ринкової стихії, коли «невидима рука» управляє практично всіма аспектами життєдіяльності. Звідси не випливає те, що так часто постулюється, що **постмодерн** є постекономіка. Просто економіка перестає бути вираженням стихійної залежності суб'єктивного від об'єктивного, тепер вона ту ж залежність виражає через механізми розвитку на принципах самоорганізації, тобто у формах спонтанного, неможливого без розгортання вказаної вище чотирьохланкового ланцюгу «об'єктивне-об'єктивне-суб'єктивне- суб'єктивне».

Економічна глобалізація: постановка проблеми

Аналізуючи ринкові реформи в Україні, ми постійно стикаємося з необхідністю зрозуміти їх зв'язки з глобалізацією, причому як у теоретичному, так і в практичному сенсі. Принципове значення має зумовленість глобалізації реформами, адекватними формулі Вашингтонського консенсусу: лібералізацією внутрішньої економіки, включаючи експортно-імпортні відносини, при одночасному забезпеченні фінансово-грошової стабільності і відкритості економіки. Необхідні серйозні структурні зміни, здатні компенсувати падіння валових нагромаджень, щоб забезпечити позитивну динаміку. Завдяки панівному стану фінансового капіталу глобалізація повинна бути заснована на **конвергентних (переговорних, партнерських, узгоджувальних)** відносинах суб'єктів світового ринку, включаючи державу. Точно також конвергентними повинні стати взаємодії економіки і держави на національному рівні. Найновіші способи осмислення явищ глобалізованого процесу пов'язані з образами уніфікації, стандартизації, ринкової прагматизації, підпорядкування національного інтернаціоналізації, приватного загальному, де в якості загального виступає глобальний інтерес панівного монополістичного капіталу. При цьому особистість виступає величиною страждальною, підпорядкованою інтересам атомізації та індивідуалізації, відокремлення від своєї духовної та соціальної спільноти як альтернативного центру всевладності ринкового диктату. Категорія спільноти (духовної і соціальної) переводиться в розряд корпоративної культури і психології, обмеженої прагматичними цілями і задачами отримання зверхприбутку. Досягнення цієї фундаментальної ідеї глобалізації як всесвітньо-історичного процесу

виступає одночасно необхідною умовою універсалізації особистісного потенціалу людини, вивільнення від обмежувачих її національних, класових, конфесійних умовностей і обов'язків.

Глобальний проект нашої ери і ритми політичної глобалізації

Історія людства у цілому характеризується лінією сходження від тваринного існування людини до її цивілізованого стану через **феномен культури**. Перший висновок, який виходить з цього, пов'язаний з встановленням зв'язку між двома цими явищами гуманізму і глобалізму, що утворюють по суті єдиний процес становлення людського, взятого як з внутрішньої, так і з зовнішньої його сторони. Перший етап проекту глобалізації людського світу прокладав собі дорогу декількома шляхами: 1) іудейським (протопроект); 2) західно-християнським; 3) ісламським. Фундаментальна лінія сходження людства в рамках об'єктивного процесу глобалізації і гуманізації характеризується трьома історичними і логічними етапами: **консерватизм-лібералізм-соціалізм**, які утворюють три гігантські віхи історії, три типи цивілізаційних революцій, хоча в різні періоди історії вони змінювалися місцями. Це свого роду політичні ритми глобалізації, проте якою б не був характер взаємодій між ними, вони покривалися власною культурою і традицією як автономними суб'єктами загального культурно-історичного процесу. Кожному із трьох етапів реалізації глобалізованого проекту повинен відповідати свій домінуючий вид гуманізму, як спосіб його осмислення і втілення у дійсність. Це різновиди релігійного, ліберального і соціального гуманізму.

Гуманістичний вимір культури і соціуму

Глобалізаційний проект нашої ери діє як деякий універсальний закон історичного і логічного сходження людини до самої себе, до своєї дійсної і відтворювальної самою людиною сутності. Він включає в себе дві взаємопов'язаних задачі: 1) створення людських умов існування для всіх людей – без відмінності їх кольору, шкіри, національних чи соціальних особливостей; 2) дійсний розвиток родових сил людини, універсалізації її потреб, всебічності особистісного потенціалу. Уже в цьому закладені видові відмінності у способах гуманістичного виміру культурно-історичного процесу. Це, перш за все, **гуманізм соціальний і гуманізм ліберальний**, що виконують функцію інновації культури. У той час релігійний гуманізм у вирішенні цих задач виконує по-своєму необхідну охоронну функцію і **відноситься до першого етапу** розгортання глобалізаційного проекту у тій мірі, у якій він потребує свого відтворення і в нинішніх, здавалося б, абсолютно інших історичних координатах виражає цінності і устремління **другого етапу реалізації глобалізаційного проекту** - у політико-правовій сфері. Накінець, соціальний гуманізм

Деконструкція гуманізму в умовах постмодерністської глобалізації

консолідує гуманістичну проблематику **через призму задач третього етапу глобалізації** – в соціально-економічній і загальнокультурній сферах. Загальним для всіх видів гуманізму виступає направленість на особистість як базову гуманістичну цінність. Релігійний гуманізм апелює до Бога як безумовного начала і умови – потусторонньої онтологічної основи людини. Ліберальний гуманізм веде генезис людської особистості від природної основи і відособленого статусу індивідууму. **Соціальний гуманізм** вбачає джерело особистісного розвитку у суспільстві і системі соціально-культурних відносин. Разом з тим, відмінність висхідних точок думки не виключає можливість, і навіть необхідність діалогу між різними видами гуманізму. У протилежному випадку ми маємо справу не з різновидами гуманізму, а з відповідними ідеологіями, як завжди ворожо протиставленими один одному. При цьому статус **діалогу (діалогового режиму)** передбачає збереження відмінностей між ними і виключає перспективу досягнення тотожності. У цій недосяжності гуманістичного ідеалу заключався і здоровий прагматизм радянського гуманізму, який приймав принцип історичної відносності (релятивізму) як норму і в нинішньому, і в майбутньому його розумінні. На кожному із цих етапів реалізації глобалізаційного проекту нашої ери, як проекту гуманізації людини у його історії, відбувається активний діалог між різними видами гуманізму – релігійним, ліберальним і соціальним, в контексті яких змінюється лише міра домінантності одного з них, як і форми його вираження у культурі, проте незмінною залишається їх загальна спрямованість до людського блага і розвитку особистості. Інтерес до розвитку особистості гуманізм проявляє як на рівні великих особистостей в історії людства, так і у відношенні рядової особистості громадянина. Іншим важливим гуманістичним фактором становлення людини в історії виступає зміна змісту спрямованості у розвитку духовної культури людства. Це духовно-моральні параметри гуманізації людини і суспільства: від догматичної релігійності до вільної релігійності, і від релігії до світської культури – філософії, науки мистецтва, світської моралі і вільної (невідчуженої) особистості. Якщо змістовні аспекти гуманістичних вимірів присутні на кожному із цих рівнів (від релігії до вільної особистості), то функціональні можливості реалізації гуманістичної установки на універсалію діалогу зростають лише по мірі звеличення над догматичною релігійністю.

Слід виокремити наступні віхи сходження по драбинці функціональної універсальності гуманістичного діалогу:

1. Релігія як найменш рухома світоглядна форма. Поки ми залишаємося у рамках чисто релігійних форм свідомості, діалог практично неможливий – така особливість релігійного абсолютизму у відношенні до раз і назавжди встановленого культу та його форми, проте вже на стадії релігійної філософії з'являється проблиск

узагальнюючих значень, розрахованих на діалог в контексті базових філософських категорій.

2. Державні ідеології виконують у наш час важливу функцію світоглядних форм. У їх типології і способах функціонування важливо розрізняти норму і патологію. Достатньо порівняти статус державних ідеологій у демократичних, авторитарних і тоталітарних режимах.

3. Філософія створює наступний після релігії (та ідеології) етап гуманістичного сходження до діалогового режиму. Проте і тут істотною залишається полярна протилежність окремих філософських шкіл і систем, які використовуються у політичних та ідеологічних цілях.

4. Наука у цьому відношенні більш прозора для встановлення «єдиної істини для всіх». Проте її методологічна суворість порою виключає із поля зору визначальні пласти людської реальності, її суб'єктивності і неповторюваності. Гуманістичний дискурс на стадії науки досягає чіткості вираження лише в рамках об'єктивно заданих координат і досягнутих методологічних можливостей.

5. Мистецтво з його художньою образністю задає демократичну форму вираження гуманістичного змісту. Не випадково роль і значення мистецтва як інтегруючого начала помітно зростає у сучасній культурі. Це відображає загальну тенденцію гуманізації людини і суспільства, що може ввібрати у себе і релігію, і філософію, і науку.

6. Вільна суспільність характеризує такий стан гуманістичного діалогу, у якому можна говорити про момент тотожності особистості, суспільства і культури.

Ні один із видів гуманізму не має шансів на абсолютне лідерство. Це означало б смерть гуманізму. У самій онтології людського буття, як буття культури, заключається триєдність базових цінностей консервативного, ліберального і соціального. Гуманізм розпочинає свій шлях з однієї із них, але реалізує себе у діалозі з іншими видами гуманізму. У тендітності і невлаштованості гуманістичного дискурсу і заключається його сила, його напружена відкритість світу чи, як сказав М.Гайдеггер, його спрямованість до істини буття і його вічна недосяжність. Всі ці кругооберти гуманістичного дискурсу не відмінюють факту поступальності культури, лінії становлення людини в його історії. Віддаючи перевагу тому чи іншому виду сучасного гуманізму, гуманістична людина усвідомлює, що тільки у діалозі з іншими вона здатна реалізувати свій гуманістичний потенціал. Предмет її гуманістичної віри варіюється у пошуках абсолютного начала і кінця, проте воно утверджує себе у дійсному русі від одиничності до єдності, від індивідуального до соціально відокремленого і соціально всезагального. Тільки тоді людина набуває соборності в собі і для себе, а рівно і біля себе, «у своїй дійсності». Ідея всеєдності мала різні відтінки в історії філософської думки: 1) релігійна – ідея всеєдності духовного

(релігійна філософія); 2) космологічна – ідея всеєдності природного (космізм); 3) народницька - ідея всеєдності соціального (марксизм). Не випадково до родових ознак філософствування відносять **антропологізм та історіософію**.

Глобалізація і гуманізація створюють два об'єктивних процеси відцентрового і доцентрового характеру, що доповнюють один одного, хоча і здатних до конфронтації. **Кінцева мета гуманізації** - це олюднення оточуючого світу природи і суспільства з позицій розвиваючих потреб людини. Це означає, що критерієм суспільного прогресу і його кінцевою метою виступає людська особистість, можливість і перспектива її усестороннього розвитку, а також її універсалізація у масштабах культури, соціуму і природи. **Глобалістика і гуманістика** – це дві взаємодоповнюючі і навіть взаємопроникливі сторони пізнавального процесу. І в тому, і в іншому випадку предметом пізнання виступає людина, її зовнішня, соціокультурна, або внутрішня, індивідуально-особистісна сторона. Проблематика сучасного світського гуманізму, по суті, об'єднує ці два вектори соціально-гуманітарного знання. Вона інтегрує у собі політичний та історичний аспекти аналізу, надаючи гуманізму дійсно глобальної перспективи.

Співвідношення процесів глобалізації і глокалізації

Процеси глобалізації і глокалізації – характерна риса сучасного складного і конфліктного світу. Реалізуючись на рівні держав, соціальних груп та індивідів, ці процеси стають направленими у сферу культури, соціально-економічного розвитку суспільства, суспільної свідомості. Внутрішній взаємозв'язок глобалізації і глокалізації найбільш чітко позиціонується у сфері актуальних проблем людства, від вирішення яких залежить соціальний прогрес і збереження цивілізації. У середовищі соціально-антропологічних наук **концепція глобалізації** виявляється найбільш популярним інструментом аналізу соціальних процесів. **Поняттям «глобалізація»** позначається широкий спектр подій і тенденцій: розвиток світових ідеологій, інтенсивна боротьба за встановлення світового порядку; стрибкоподібне зростання числа і впливу міжнародних організацій, послаблення суверенітету національних держав; поява і розвиток транснаціональних корпорацій; зростання міжнародної торгівлі; інтенсивні масові міграції і формування мультикультурних спільнот; створення планетарних ЗМІ та експансія західної культури у всі регіони світу тощо. Аналіз цих тенденцій свідчить, що вони набули характеру синхронних суспільних змін у ХХІ столітті, і це перетворення відбулося таким чином, що його можна характеризувати як **соціокультурний зсув**. Саме тому однією з визначальних тенденцій другої половини ХХ ст. слід вважати виникнення дискурсу про концептуалізацію відмінностей між старою, замкнутою у межах національної держави соціальною організацією, і

нової, яка розповсюджується на групи країн чи навіть на весь світ. Серед сучасних соціологічних версій, яка будується на контрасті між цими двома типами суспільств, найбільш авторитетною є теорія У.Уоллерстайна та його послідовниками з середини 90-х рр. **теорія світ-системи чи світ-економіки**. З середини 1960-х -1970-х рр. на межі політологічної теорії міжнародних відносин і соціологічної системної теорії активно розроблялася теорія **світової системи** (світового суспільства). Найбільш показовими у цьому відношенні були праці Р.Мура, Дж.Неттла, Р.Робертсона, Бартонна. Спочатку дискусія відбувалася навколо понять «світове», «міжнародне», «інтернаціоналізація». **Термін «глобальне»** був включений в обіг у середині 1960-х рр., коли В.Мур ввів поняття «глобальна соціологія», а М.Маклюен – термін «глобальне село». Власне дискурс глобалізації в соціології виникає у середині 1980-х рр., коли це поняття став популяризувати Р.Робертсон. З кінця 1980-х рр. більшість пошуків у сфері теорії змін зосереджено на новому генеральному напрямку – опрацюванні теорій глобалізації. З 1990-х рр. виходить програмний збірник статей «Глобальна культура», у якому були опубліковані роботи провідних теоретиків І.Уоллерстайна, М.Арчера, Р.Робертсона, М.Фезерстоуна, А.Аппадурі, Б.Тернера та ін. З цього часу з'являються фундаментальні монографії про глобалізацію, написані Л.Склером, Р.Робертсоном, О.Іанні, Уотерсом, А.Аппадурі, У.Беком. Сьогодні немає загальноновизнаної концепції глобалізації. У різних регіонах, суспільствах, наукових дисциплінах цей термін має свій специфічний смисл. Існують різні точки зору, чи являється глобалізація феноменом декількох останніх десятиріч, чи про глобалізацію можна говорити вже тоді, коли один народ встановлював контакти з іншим народом, який знаходиться на протилежному боці Земної кулі. Як глобалізація співвідноситься з іншими соціальними процесами? Які її наслідки? Таким чином, **глобалізація** виявилася складним питанням не тільки для масової свідомості, але й для наукового аналізу. На думку В.Межуєва, **під глобалізацією** слід розуміти інтенсивний взаємозв'язок національних держав і регіонів, утворюючих світову спільноту, їх поступову інтеграцію у єдину систему з загальними для всіх правилами і нормами економічної, політичної і культурної поведінки. Часто під **глобалізацією** розуміють формування єдиного фінансового та інформаційного ринку, у якому відсутні будь-які межі, чи встановлення глобальної однорідності у всіх сферах. **Глобалізація**, згідно з Р.Робертсоном, - це процес всезростаючого впливу на соціальну дійсність окремих країн різних факторів міжнародного значення: економічних і політичних зв'язків, культурного та інформаційного обміну. **Глобалізація культури** – це прискорення інтеграції націй у світову систему зв'язку з розвитком сучасних транспортних засобів та економічних зв'язків, формуванням

транснаціональних корпорацій і світового ринку, завдяки впливу на людей засобів масової інформації.

Рушійними факторами глобалізації як об'єктивного процесу являються: розвиток науково-технічного прогресу (транспортних, комунікаційних, інформаційних технологій); лібералізація економіки; трансформація політичної системи у національному і міжнародному масштабах. На наш погляд, саме ступінь інтенсивності виявлення цих факторів визначає ступінь втягнення і реалізації процесу глобалізації на рівні тієї чи іншої держави, тієї чи іншої культури. На думку М. Делягіна, глобалізація характеризується такими рисами, як руйнація адміністративних бар'єрів між країнами, планетарне об'єднання регіональних фінансових ринків, набуття фінансовими потоками, конкуренцією, інформацією і технологіями всезагального світового характеру. **Найважливішою рисою постмодерністської глобалізації** являється формування у масштабах всього світу не просто фінансового чи інформаційного ринку, але й фінансово-інформаційного простору, в якому у все більшій мірі здійснюється не тільки комерційна, але і вся діяльність людства. Величезний і необ'ємний світ, який включає біля двох тисяч народів, перетворюється у «глобальне село». Шанс входження в глобальну економіку – це проривна і випереджаюча інновація, поєднання високої технології з дешевою робочою силою. Таким чином, глобалізація, з однієї сторони, «пом'якшує» кордони між народами і державам, поєднує їх через знання, інформацію і технологію, а, з іншої, - приводить до посилення ролі індустріально-розвинутих держав, які вносять найбільший вклад у підтримання глобального світопорядку. Проте дискурс відносно наслідків глобалізації є неоднозначним у світовій соціально-антропологічній науці. З виникненням нового, більш високого рівня **соціальності – глобального** – система, заснована на симбіозі національної і локальної культур втратила стійкість. Це пов'язано з тим, що національна культура визначила себе через протиставлення іншим культурам, вибудовуючи систему розпізнавання «свій-чужий». Простір національної культури конституюється як цілісне, унікальне, самовідтворююче утворення. **Глобальний рівень культури** не може вибудовуватися на протиставленні, постільки відсутня можливість протиставлення. Її пафос базується на всезагальних, вселюдських цінностях, будь-то права людини, мода, музика чи будь-які інші сфери культури. На думку деяких дослідників, **глобалізація культури** має як позитивні, так і негативні сторони. Розширення культурних контактів у сучасному світі, спілкування і пізнання сприяє зближенню народів. Проте надзвичайне запозичення чужої культури може обернутися втратою своєї культури і самобутності, що виражається у загрозі асиміляції – абсорбції малої культури зі сторони більш великої, розчиненні культурних особливостей національних меншин у культурі великої

нації, забутті вітчизняної культури при масовій еміграції в іншу країну і отриманні там громадянства. При цьому втрата культурної самобутності і культурне розчинення може бути повним і частковим. Відкритість кордонів для культурного впливу і розширююче культурне спілкування можуть привести, **з однієї сторони**, до обміну позитивним досвідом, збагаченню власної культури, підйому на більш високу ступінь розвитку, **з іншої** – до її культурного вичерпання за рахунок уніфікації і стандартизації, розповсюдження одноманітних культурних зразків по всьому світу. Багато вітчизняних вчених відмічають, **що глобалізація** уніфікує і стандартизує культурні традиції, підриває життєздатність незахідних цивілізаційних структур (Б.Єрасов); країни з ярко вираженою локальною культурою не можуть ввійти у глобальний світ (В.Федотова). **Культурна глобалізація** не обов'язково приводить до гомогенізації та уніфікації культур, глобалізаційні процеси можуть і повинні приймати форму, яка відображає місцеві особливості, звичаї, традиції. Звідси поява таких понять, **«локалізація», «глокалізація»**, які направлені на збереження і розвиток традиційних цінностей. Тому для багатьох регіонів проблема співвідношення глобалізації і локалізації, традиції та інновації має велике практичне значення. Виникла потреба у термінах, які пов'язали б ці два процеси у сучасній цивілізації: **«глокальний»** - співіснування глобального з локальним, всесвітніх центрів з периферією, те, що має відношення і до глобального, і до локального; **поєднання всесвітнього і місцевого**. Життєздатність концепції глокалізації підтверджується успіхом багатьох транснаціональних компаній, які працюють на місцевих, локальних ринках. У зв'язку з цим теоретиками сучасної політекономії був введений термін **«аутсортизація»**, який означає оптимальну модель глобалізації, який слід застосовувати і до економічної, і до культурної сфери. **Аутсортизація** може визначатися як процес створення більш інтегрованої взаємопов'язаної світової спільноти, що базується на балансуєчій, гармонічній системі. **Аутсортизація** має свою духовну основу, яка базується на устремлінні на створення блага для інших. Принципи аутсортизації, такі, як духовність, гуманність, демократичність, багатоманітність, превалювання знань і технологій над іншими видами ресурсів можуть бути раціонально використані не тільки в економічній, але і в соціально-політичній сферах. Безумовно, що форми буття культур та етносів можуть змінюватися, проте як зберегти і розвивати аксіологічні основи етнічних культур? Як, не втративши себе, свою культурну ідентичність, самобутність, знайти нішу у глобальному світі? Однозначної відповіді знайти неможливо. Проте існують шляхи і методи поступового вирішення проблеми національного позиціонування в умовах глобалізації. Один із шляхів – **використання парадигми аутсортизації**, здатної скоротити відстань між практичною проблемою і науковими способами її вирішення. У

Деконструкція гуманізму в умовах постмодерністської глобалізації

цьому прикладна економічність **аутсортизації**. Таким чином, вимальовуються достатньо чіткі антропологічні наслідки глобалізації. У самому загальному смислі глобалізація означає «зтиснення» соціального світу і, в той же час, швидке зростання усвідомлення світом «розширення» самого себе. Сучасна ситуація створює умови, при яких цивілізації, регіони, нації-держави, корінні народи конструюють свою історію та ідентичність. У світі різко зросло усвідомлення власної унікальності і самотності у народів і регіонів. Позиція національних держав знаходиться під впливом двох процесів: з однієї сторони, під впливом глобалізації їх автономія і суверенітет неминуче будуть зменшуватися; а з іншої, у багатьох випадках міжнародна кооперація та інтеграція дозволяють державам більш ефективно відстоювати свої національні і стратегічні інтереси. Глобалізація укріпила і заставила по-новому осмислити націю-державу як провідного актора на світовій сцені, контролюючого свою територію і природні ресурси. Тому захист місцевих національних традицій і особливостей є глобальним феноменом. Тому один із аспектів глобалізації пов'язаний з руйнацією традиційного розуміння політики національної держави. Цьому сприяють лінії комунікації, масовий туризм і велика міграція. Це стосується і понять **політичної громадськості**, яка до недавнього часу спиралася на національну мову і локальні стереотипи, що вбирає у себе різноманітну інформацію через посередництво сучасних комунікаційних технологій (Інтернет, інші засоби зв'язку). Разом з тим не слід розуміти глобалізацію одномірно, так як вона не тільки сприяє утвердженню стану миру і злагоди, а й посилює націоналістичні і етносепаратистські настрої, а останнім часом укріпилися ще й націоналістичні партії і рухи. У якійсь мірі зростання націоналізму є формою боротьби місцевих національних традицій з глобалізацією, так як у довготривалій історичній перспективі нація-держава розвивалася як аспект глобалізації. Тому можна сказати, що **глобальний розвиток** сприяє виявленню націоналізму. Поряд з національними державами і створеними ними інститутами на глобальному рівні з'явилися різні міжнародні неурядові рухи, які представлені різноманітними правозахисними, ідеологічними, екологічними та іншими організаціями, які дозволяють індивідам приймати участь у прийнятті політичних рішень поза рамками політичної системи національних держав. Цей спосіб політичних дій називається **субполітикою**, яка створюється індивідами, які намагаються організувати своє життя у відповідності зі своїми інтересами, знаннями і контактами. На рівень загальнолюдського індивідам допомагає виходити інформаційна і комунікаційна системи. Таким чином, інтегруючись у світову спільноту, у людини виникає можливість утвердження своєї індивідуальності за позанаціональною основою. **Загальнолюдське** тут проявляється у певному смислі

через космополітичне (з давньогрецької – громадянин). Проте деякими вченими глобалізація проявляється не як можливість самореалізації і виходу на новий рівень існування, а як руйнація світопорядку і основ суспільства. Антиглобалісти і антизахідники висувають достатньо чіткі аргументи на користь того, чи ототожнюється глобальна свідомість з нормами і цінностями Заходу. Незахідні вчені вважають **глобалізацію** причиною своїх бід. Основна проблема глобалізації пов'язана з тим, що до нової системи «відкритого» світу, різні народи і держави підійшли не однаково підготовленими, значно відрізняються по своєму економічному, воєнно-стратегічному та інформаційному потенціалу. І цей розрив між ними не скорочується у глобалізованому світі, а зростає: зростає розрив між багатими і бідними, між Півднем і Північчю. Такий образ сучасного світу відкидає конструктивну роль у процесі глобалізації підпорядкованих елементів і дозволяє списати на глобалізацію економічні, політичні і культурні проблеми. **Серед них:** руйнація природного середовища, світові комп'ютерні злочини, міжнародна злочинність, міжнародний тероризм, загроза втрати національної і культурної ідентичності народів і багато іншого. Деякі дослідники вважають, що у сучасному світі відбувається перехід від національної культури до глобальної, мовою якої є англійська. Американський долар використовується у всьому світі, західна культура стрімко проникає у наше життя, модель ліберально-демократичного суспільства у тій чи іншій мірі реалізується у багатьох країнах, створюється світовий інформаційний простір (Інтернет та інші найновіші інформаційні і комунікаційні технології), здійснюється глобалізація західної культури, виникає нова реальність – віртуальний світ і віртуальна людина.

Висновки

Таким чином, **постмодерністська глобалізація** приводить до того, що простір і час стають все ближче і ближче, навіть зливаються. У цих питаннях стає актуальним питанням про збереження мовної і культурної ідентичності, самобутності і унікальності традиційної культури народів. Проте носії більш оптимістичних поглядів вважають, що, відповіддю на виклик, кинутий культурній багатоманітності людства зі сторони західної масової культури, може бути послідовне і поступове використання національних культурних цінностей, яке сприяє позитивному вирішенню проблем, які стоять перед транзитивним суспільством. Як свідчить аналіз, **сама глобалізація** являє собою багатогранний процес, який включає в себе як загрози, так і великі перспективи, особливо у сфері культури. На такій основі можливо не тільки збереження, але і відродження і освоєння культури і духовності народу, розвиток місцевих культурних традицій, локальних цивілізацій. **Постмодерністська глобалізація** вимагає від місцевих культур не беззастережного підпорядкування, а Деконструкція гуманізму в умовах постмодерністської глобалізації

селективного вибіркового сприйняття і освоєння нового досвіду інших цивілізацій, можливого тільки в процесі конструктивного діалогу з ними. Стратегічна лінія розвитку держав в умовах глобальних змін повинна бути направлена на економічний розвиток при збереженні етнокультурної різноманітності і повазі до самобутності. Відповідним викликом глобалізації може стати рівноправна співпраця культур і цивілізацій, свобода вираження багатоманітності.

Перспективи подальших досліджень:

- аналіз деконструкції гуманізму в умовах культурної глобалізації;
- виявлення співвідношення глобалізації і глокалізації на місцевому рівні.

Джерела

1. Глобалистика: енциклопедія / Гл. редакторы: И.И. Мазур, А.Н. Чумаков; Центр научных и прикладных программ "ДИАЛОГ". - М.: ОАО Издательство "Радуга", 2003. - 1328 с.
2. Воронкова В.Г. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-антропологічні виміри). Монографія. - Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2008. - 254 с.
3. Воронкова В.Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри. - Монографія.-Запоріжжя: Видавництво ЗДІА, 2010.- 272 с.
4. Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу. - К.: ТОВ «Атлант ЮЕМСІ», 2005. - 498 с.
5. Бех В.П. Соціальний організм країни. - Запоріжжя: ЗДУ, 1999.- 306 с.
6. Концептуальні засади стратегії європейського вибору України в умовах глобалізації. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю 22-23 жовтня 2009 року / За ред. д.філос.н., проф. В.Г.Воронкової. - Запоріжжя, ЗДІА, - 2009.- 184 с.
7. Синергетическая парадигма. Когнитивно-коммуникативные стратегии современного научного познания. - М.: Прогресс-Традиция, 2004.
8. Козловець Микола. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2009. - 558 с.
9. Фуко М. Археология знания. – К.: Ника-Центр, 1996. – 210 с.
10. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса: новый диалог человека с природой. – М.: Прогресс, 1986. – 432 с.
11. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна. – Спб: Алетейя, 1998. – 160 с.

12.Хабермас Ю. Модерное сознание времени и его потребность в самоудовлетворении // Философские науки. – 1997. – №2. – С. 46-54.

13.Козловски П. Культура постмодерна: Общественно–культурные последствия техни-ческого развития. – М.: Республика,1997. – 240 с.

14.Цехмистро И.З. Претензии и крах классической рациональности // Totallogy. Постнекласичні дослідження. – К.: ЦГО НАНУ, 1995. – С. 230-239.

15.Карлов Н.В. О фундаментальном и прикладном в науке и образовании, или “Не возводи дом свой на песке” // Вопросы философии. – 1995. – № 11. – С. 35-46.

16.Боррадори Джованна. Американский философ: Беседы с Куайном, Дэвидсоном, Патнэмом, Нозиком, Данто, Рорти, Кейвлом, МакИнтайром, Куном. – М.: Дом интеллектуальной книги, 1998. – 200 с.

17.Пригожин И. От существующего к возникающему. – М.: Наука, 1985. – 327 с.

18.Степин В.С., Кузнецова Л.Ф. Научная картина мира в культуре техногенной цивилизации. – М.: ИФРАН, 1994. – 274 с.

19.Князева Е.Н. Сложные системы и нелинейная динамика // Вопросы философии. – 1998. – № 4. – С. 138-143.

20.Майнцер К. Сложность и самоорганизация // Вопросы философии. – 1997. – № 3. – С. 48-61.

21.Lyotard J.L. The postmodern condition: A report on Knowledge. – Manchester, 1989. – 189 p.

22.Романовская Т.Б. Современная физика и современное искусство – параллели стиля // Физика в системе культуры. – М.: РАН, 1994. – С. 73-98.

23.Агацци Э. Моральное измерение науки и техники. – М.: Московский философский фонд, 1998. – 344 с.

24.Лукьянец В.С. Постмодернистское мышление – мышление XXI века? // Totallogy. – К.: ЦГО НАНУ, 1995. – С. 239-258.

25.Гейзенберг В. Шаги за горизонт. – М.: Прогресс, 1987. – 368 с.

26.Степин В.С. Философская антропология и философия науки. – М.: Высш. шк., 1992. – 191 с.

27.Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Антропный принцип в синергетике // Вопросы философии. – 1997. – № 3. – С. 62-79.

Стаття надійшла 25.02.10 р.